

TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ TEFTİŞLERİNİN İSTATİSTİKSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd.Doç.Dr. Fatih YILMAZ

**Yıldız Teknik Üniversitesi, Makine Fakültesi,
Endüstri Mühendisliği Bölümü**

ÖZET

Amaç: Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği teftişlerinin içerik ve yeterliliği eskiden beri tartışılan bir konu olmakla birlikte, kömür madenleri ve inşaat şantiyelerinde meydana gelen büyük iş kazaları sonrasında uzun süre gündemi meşgul etmiştir. Makale, resmi istatistiklerde yer alan veriler ışığında, Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği teftişlerinin yeterliliğini nicel açıdan değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Gereç ve Yöntem: İstatistiksel veriler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından her yıl yayınlanan çalışma istatistikleri ile Sosyal Güvenlik Kurumu'nun iş kazaları ve işyeri istatistiklerinden yararlanılarak derlenmiştir. Veriler tablolularak, işyeri sayısı, çalışan sayısı ile en çok ölümlü kaza meydana gelen maden, inşaat, metal, kara taşımacılığı ve tekstil işkollarındaki teftiş sayıları ve oranları hesaplanarak yorumlanmıştır.

Sonuç: Çalışma hayatında iş kazalarının kabul edilebilir bir seviyeye indirilmesi için güncel ve uygulanabilir bir mevzuat oluşturmak kadar, mevzuatın uygulanmasına zorlayacak tedbirlerin de alınması gerekmektedir. Türkiye'de iş teftişi oranları, denetlenen işyeri ve çalışan sayısı açısından yeterli düzeyde değildir. Riskli sektörlerde teftiş oranları arttırılmalıdır. Teftişler, işletmenin türü ve büyüklüğüne göre planlı gerçekleştirilmeli, kaynaklar daha etkin kullanılmalıdır. Teftişlerin etkinliğinin arttırılması için yöntem geliştirilmeye yönelik araştırma ve çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı ve Güvenliği; İş Teftişi, İş Kazaları, Teftiş Kurulu

ABSTRACT

Aims: Content and adequacy of occupational health and safety inspections in Turkey long been is an issue that discussed. However, after great industrial accidents occurred in coal mines and construction sites, labour inspections in Turkey has been discussed for a long time. This paper aims to make a quantitative assessment of the adequacy of occupational health and safety inspections in Turkey in the light of the data contained in official statistics.

Material and Method: Statistical data has been compiled using statistics of Social Security Institution occupational accidents, workplace and labour statistics and Statistical Yearbooks published annually by the Ministry of Labour and Social Security. The data is presented in tables and inspection numbers and rates are calculated by workplaces, by employees and by the sectors most fatal accidents occurring in Turkey such as coal mine, construction, metal, land transportation and textile inspection.

Conclusions: For reducing occupational accidents and illnesses to an acceptable level, should be created a current and applicable legislation, but also necessary measures should be taken to enforce the implementation of the legislation. Labor inspection rates in Turkey is not sufficient in terms of workplace and number of employees inspected. Inspection rates should be increased in risky areas. Inspections, should be carried out according to the type and size of enterprises, and resources should be used more effectively. Inspection methods should be developed for increasing the efficiency and should be made efforts researches on labour inspection.

Keywords: Health and Safety; Labour Inspect; Occupational Accidents; Labour Inspection Board

GİRİŞ

Çalışma hayatında iş kazaları ve iş güvenliği sorunu, Türkiye'de uzun yıllardır tartışılmakta olan sosyal politika alanlarından biridir. Türkiye'de 2012 yılı istatistiklerine göre 74.831 iş kazası, 395 meslek hastalığı meydana gelmiş, bu kaza ve hastalıklar sonucu toplam 745 çalışan hayatını kaybetmiş, 2209 çalışan da sürekli olarak işgöremez hale gelmiştir (SGK, 2012). Sosyal Güvenlik Kurumu'nun son on yıllık istatistiki verilerine bakıldığında, iş kazası rakamlarının 64-80 bin, kaza sonucu ölümlerin 750-1700, kaza sonucu sürekli işgöremezliklerin de 2200-3000 arasında olduğu görülmektedir. Aynı dönemde ülke genelinde istihdam miktarı yaklaşık % 15, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) kayıtlarındaki sigortalı çalışan sayısı ise % 90 artmıştır. Buna rağmen, iş kazası oranlarının gelişmiş ülkelere göre hayli yüksek, kabul edilebilir sınırların çok üzerinde olduğu gözlenmektedir.

İstihdam rakamlarındaki artışa karşın, meydana gelen bu kazaların büyük bir kısmının önlenilebilir durumda olduğu gözönüne alınırsa; teknik, organizasyonel ve çalışma düzeni açısından lüzumlu önlemlerin yeterli düzeyde alınmadığı rahatlıkla söylenebilir. Bunun yanında, SGK tarafından yayınlanan kaza rakamlarının kuruma bildirim yapılan kazalardan ibaret olduğunu, kayıtdışılık ve meslek hastalıklarının büyük bir kısmına tanı konulamaması nedeniyle, kaza ve hastalıkların önemli bir kısmının kayıtlara geçmediğini ayrıca belirtmek gerekir. Örneğin, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından en son 2013 yılında yayınlanan İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Sorunları Araştırması'nda elde edilen sonuçlar Türkiye'de istihdam halindeki kişi sayısına oranlanırsa, gerçek rakamların açıklanan rakamlara göre 3-4 kat fazla olabileceği gerçeği karşımıza çıkmaktadır. İş kazalarının işletme ve ülke ekonomilerinde neden olduğu büyük maddi kayıplar, çalışma hayatında iş güvenliği ile ilgili sorunların, yapılan tüm çalışmalara karşın halen önemini koruduğunu, çalışan sağlığı ve güvenliği ile ilgili çalışmalara yavaşlama göstermeden devam edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (TÜİK, 2013).

Avrupa Birliği üyesi ülkeler, AB'nin 1989 yılında kabul ettiği "391 sayılı Çerçeve Direktif" sonrasında yaptıkları kapsamlı düzenlemelerle iş sağlığı ve güvenliği alanında "önleyici yaklaşımı" benimsemişlerdir. Bu yaklaşım son yıllarda sonuçlarını vermeye başlamış, Birlik ülkelerinde iş kazası rakamlarında tedrici bir azalma gözlenmiştir. İş sağlığı ve güvenliğinde modern yaklaşım; sadece mevzuat, denetim ve yaptırımdan oluşmamakta, -bunlardan daha öncelikli olarak- işyeri düzeyinde risklerin tespit edilmesi, önlem ve denetimlerin işyeri düzeyinde yapılacak organizasyonlarla gerçekleştirilmesine dayanmaktadır. Nitekim Türkiye, imzalamış olduğu 155 ve 161 sayılı ILO sözleşmeleri ile 89/391 sayılı Çerçeve Direktif ve diğer Avrupa Birliği normlarına uyum kapsamında son 10 yılda bu doğrultuda önemli ve kapsamlı mevzuat çalışmaları yapmıştır.

Türk İş Hukuku'nda risk değerlendirmesi, iş sağlığı ve güvenliği birimi kurma, iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve çalışan temsilcisi görevlendirme gibi birçok yeni düzenleme bu süreçte getirilmiştir. Bununla birlikte, güncel teknolojik koşullara uygun, esnek ve uygulanabilirliği yüksek bir mevzuat oluşturmak ve işyerlerinin bu mevzuat kapsamında denetimini yapmak gibi geleneksel kamusal araçlar

da halen önemini korumaktadır. Denetim yapılmadığında, konulan kurallara uyum oranını arttırmak mümkün olmamaktadır. Birçok uluslararası düzenleme ve sözleşmede de bu konuya önem atfedilmektedir. Özellikle ILO'nun 81 sayılı sözleşmesinde, devletlerin denetleme ve yaptırım uygulama rollerine ilişkin öneriler ve teftiş usulleri açıkça belirlenmiştir. Halen yürürlükte olan 1979 tarihli İş Teftiş Tüzüğü'nün de bu sözleşme esasları doğrultusunda hazırlandığını söylemek mümkündür. Avrupa Sosyal Şartı'nda ise "güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarına sahip olma" bir hak olarak düzenlenmiş, sözleşmeye taraf devletlere bu konuda açıkça yükümlülük getirilmiştir. Yine 89/391 sayılı AB Direktifinde de, işçi ve işverenlerin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülükleri düzenlenmiştir. Ayrıca iş sağlığı ve güvenliği çalışanlar için anayasal bir hak durumundadır (Süzek, 1985: 33; Akın, 2013: 30; Aydın, 2014: 13).

Gerek ulusal gerekse uluslararası tüm bu hukuk düzenlemeleri ile, çalışanların sağlıklı ve güvenli çalışma ortamlarının temin edilmesine yönelik bu hakkın korunması için mevzuat oluşturulması, bu mevzuatın önleyici hizmetlerin sunulması gibi çeşitli uygulama araçlarının organizasyonu ve bu mevzuatın denetlenmesi devletin başlıca görevlerinden birisidir. Günümüzde modern sosyal devlet ilkelerinden birisi de, çalışanlar için sağlıklı ve güvenli çalışma ortamlarının ve bunun sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır.

İş sağlığı ve güvenliği konusunda hedeflere ulaşılabilmesi, mevzuat dışı çalışmaların da etkin şekilde düzenlenmesi ve uygulanmasıyla mümkün olabilmektedir. Bu konuların başında da işyerlerinin iş sağlığı ve güvenliği yönünden denetimi gelmektedir. İş Teftiş Kurulu'nca yayınlanan İş Teftiş Kılavuzu'nda iş teftişi; işyeri ölçeğinde başlayıp toplumsal düzeye de yansiyacak sorunlara neden olabilecek risklerin giderilmesini sağlayarak, risklerin sonuçları gerçekleşmeden önlenmesi için gerekli olduğu belirtilmiştir (İş teftiş Kurulu, 2012: 12-13). Türkiye'de çalışma hayatının teftişi, işin yürütümü ile iş sağlığı ve güvenliği olmak üzere iki farklı dalda, İş Teftiş Kurulu Başkanlığı bünyesinde görev yapan iş müfettişleri vasıtasıyla yerine getirilmektedir. İş teftişleri, İş Kanunu'nun 91 ve 92 inci maddeleri ile, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 24 üncü maddesi ve İş Teftiş Tüzüğü hükümlerine göre yapılmaktadır. Konumuzu oluşturan iş sağlığı ve güvenliği yönünden teftişler ise; "Programlı Teftiş", "İnceleme Teftişi" ve "Süre verilmesi ve Kontrol Teftişi" olarak üç gruba ayrılmaktadır (Aydın, 2014: 15; Aktay, 2013: 115)

Türkiye'de çalışma yaşamının teftişi konusunda hukuksal açıdan inceleyen bazı çalışmalar bulunmakla birlikte (Akbulut, 2007; Aktay, 2013; Caniklioğlu & Canbolat, 2004), teftişlerin nitelik ve yeterliğini inceleyen çalışmalar bulunmamaktadır. Son olarak 2007 yılında İş Teftiş Kurulu'nca yayınlanan İş Teftişi Genel Raporu'nda, Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği teftişlerinin dağılımı ile ilgili bazı istatistiksel bilgiler derlenmiştir. Bununla birlikte, yapılan teftişlerin çalışan sayısı, işyeri sayısı ve teftiş bölgelerine göre teftiş oranlarıyla ilgili bilgilere yer verilmemiştir. Bundan başka, sektörel denetimlerden elde edilen sonuçları içeren sektörel teftiş raporları da Teftiş Kurulu'nca

TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ TEFTİŞLERİNİN İSTATİSTİKSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ-FATİH YILMAZ

yayınlanmaktadır.* Ancak yapılan teftişlerin nicel açıdan değerlendirmelerini ve karşılaştırmalarını içeren çalışmalar sınırlı düzeyde kalmaktadır.

Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği teftişlerinin yeterliliği uzun süredir tartışılan bir konu olmakla birlikte, 2014 yılında Soma ve Ermenek'te meydana gelen iki büyük maden kazası ile inşaat şantiyelerinde sık meydana gelen büyük iş kazaları sonrasında bu konudaki tartışmalar daha da büyümüştür. Birçok kişi ve kurum, kaynağı ve doğruluğu şüpheli, yanıltıcı bilgiler paylaşmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı teftiş rakamları ile ilgili detaylı bilgileri “Çalışma Hayatı İstatistikleri” içinde derlemekte ve kamuoyu ile paylaşmaktadır. Bakanlıkça yayınlanan istatistiki bilgiler, işin yürütümü ve iş sağlığı ve güvenliği teftişi olmak üzere iki başlık altında, faaliyet kolları ve iller bazında teftiş rakamları ile ilgili sayısal bilgiler içermektedir. Ülke geneli ile işkolları, teftiş bölgeleri ve iller bazında teftiş oranlarına ise bu raporlarda yer verilmemektedir.

Literatür çalışması şeklinde planlanan bu çalışmada, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu'nca yayınlanan istatistik yıllıklarından yararlanarak, Türkiye'de iş teftiş oranlarıyla ilgili sayısal verileri ortaya koymak, teftiş oranlarını hesaplayarak ilgililer için değerlendirme yapmaya olanak verecek nicel bilgiler sunmaktır. Bununla birlikte bu çalışma, yapılan teftişlerin süresi ve içeriği gibi nitel değerlendirmeler yapma amacı taşımamaktadır. İş teftişlerinin içeriği, niteliği, konuyla ilgili mevzuat ve normların yeterliliği ile ilgili daha kapsamlı çalışmaların yapılması, Türk çalışma hayatında sağlık ve güvenlik koşullarının iyileştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Makalede kullanılan veriler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca yayınlanan 2012 ve 2013 yıllarına ait “Çalışma Hayatı İstatistik Yılları” ile Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 2012 yılına ait İstatistik Yıllıklarında, “İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları” ve “İşyeri ve Sigortalı İstatistikleri”nde yer alan istatistiki bilgiler derlenerek elde edilmiştir. İstatistik yıllıklarında yer alan “İş Teftişi” ve “Sosyal Güvenlik” başlığı altında yayınlanan istatistiklerden, Türkiye geneline, faaliyet kollarına ve illere göre iş sağlığı ve güvenliği teftiş sayıları ile Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtlarına göre Türkiye geneli, faaliyet kolları ve iller bazında 4/a kapsamına giren zorunlu sigortalı ve işyeri sayıları kapsama alınmıştır.

* Sektörel teftiş raporları'ndan bazıları şunlardır: Turizm Sektöründe Çalışma Sürelerinin İyileştirilmesi Programlı Teftişi Sonuç Raporu; Metal Sektöründe Çalışan İşçilerin Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi Programlı Teftişi Sonuç Raporu; Organize Sanayi Bölgelerinde Çalışan İşçilerin Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi Programlı Teftiş Sonuç Raporu; Hazır Giyim Sektöründe Çalışan İşçilerin Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi Programlı Teftişi Sonuç Raporu; Yapı İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Teftiş Projesi Genel Değerlendirme Raporu; Tersanelerde İş Sağlığı ve Güvenliği Teftiş Projesi Genel Değerlendirme Raporu vb.

Araştırma kapsamında istatistik yıllıklarında yer alan teftiş sayıları ile Sosyal Güvenlik Kurumu'na yayınlanan resmi sigortalı çalışan ve işyeri sayıları üzerinden; Türkiye geneline, en fazla ölümlü iş kazası olan faaliyet kollarına, teftiş bölgelerine, işyeri ve sigortalı çalışan sayılarına göre iş sağlığı ve güvenliği teftiş oranları bulunmuştur. Ayrıca; iş sağlığı ve güvenliği teftişlerinde inceleme yapılan iş kazası ve ölümlü iş kazası oranları da hesaplanmıştır. Bulunan sonuçlar; sektörel, genel ve bölgesel açıdan yorumlanarak, Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği teftişlerinin yeterlilik düzeyi nicel açıdan değerlendirmeye alınmıştır.

SONUÇLAR

Tablo 1. Türkiye Genelinde 2012 ve 2013 Yıllarında Gerçekleştirilen İş Sağlığı ve Güvenliği Teftiş Sayıları ile İşyeri ve Sigortalı Sayısına Göre Teftiş Oranları

	2012	2013
İşyeri Sayısı	1.538.006	1.611.292
Teftiş Sayısı	11.533	8858
İşyeri Sayısına Göre Teftiş Oranı	% 0,75	% 0,55
Sigortalı Çalışan Sayısı*	11.939.620	12.484.113
Teftiş Edilen Çalışan Sayısı	1.069.622	841.216
Sigortalı Sayısına Göre Teftiş Oranı	% 8,9	% 6,74
İş Kazası Sayısı**	74.831	-
İncelenen İş Kazası Sayısı***	543	378
Teftişle İncelenen İş Kazası Oranı	% 0,73	-
Teftişle İncelenen Ölümlü İş Kazası Oranı	% 27,65	-

* Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 4/a kapsamındaki sigortalıları kapsamaktadır
**2013 yılı iş kazası rakamları henüz yayınlanmamıştır
***Kaza sonucu ölen, uzuv kaybeden veya yaralanan işçi sayısı

Türkiye'de 2012 ve 2013 yıllarında gerçekleştirilen iş sağlığı ve güvenliği teftiş sayıları ile işyeri ve sigortalı sayısına göre teftiş oranları Tablo 1'de verilmiştir. Bakanlığın yayınladığı istatistik yıllıklarında teftiş edilen işyeri sayısı değil, toplam teftiş sayısı verilmektedir. Bazı işyerlerine birden fazla kez teftiş edilmiş olabileceği gözardı edilmemelidir. Teftiş oranı, her işyerine bir kez gidildiği varsayılarak hesaplandığında dahi 2012 yılında % 0,75 2013 yılında % 0,55 olarak hesaplanmıştır. Sigortalı çalışanların ise 2012 yılında % 8,9'u, 2013 yılında ise % 6,74'ü teftiş yapılan işyerlerinde çalışmaktadır.

Sonuçlara göre, teftiş edilen işyerlerinin oranı % 1'e, sigortalı sayısı ise % 10'a dahi ulaşamamaktadır. Ayrıca, teftiş oranları 2013 yılında 2012 yılına göre önemli miktarda azalmıştır. Teftiş edilen işyeri bakımından % 27, sigortalı işçi sayısı bakımından ise yaklaşık % 25 oranında azalmıştır. Her ne kadar, 2013 yılında sigortalı sayısında % 4,7 ve işyeri sayısında 4,6 artış olsa da, iş teftiş oranlarında daha büyük oranda düşüş yaşanmıştır.

Öte yandan, 2012 yılında teftiş sonucu incelenen 251 iş kazasının 206'sı, 2013 yılında teftiş edilen 286 iş kazasından 176'sı ölümlü sonuçlanan iş kazasıdır. Yani, 2012 yılında ölümlü iş kazalarının sadece % 27,6'sı teftiş edilebilmiştir. 2013 yılına ait istatistikler henüz yayınlanmadığı için oran hesaplanamamıştır, ancak oranda azalma olacağı diğer oranlara bakarak söylenebilir.

TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ TEFTİŞLERİNİN İSTATİSTİKSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ-FATİH YILMAZ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde iş teftişlerinin yeterliliği ile ilgili kesin bilgiler bulunamamakla birlikte, iş teftişlerinin yeterliliğinin belirlenmesinde en yaygın kullanılan ölçüt müfettiş başına düşen aktif nüfus miktarıdır. ILO'ya göre bu oranlar, ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyine göre gelişmiş piyasa ekonomilerinde müfettiş başına 10 bin, geçiş ekonomilerinde müfettiş başına 20 bin diğer az gelişmiş ülkelerinde ise 40 bin civarında olmalıdır (ILO, 2006: 4). Gelişmiş AB ülkelerinin çoğunda müfettiş başına 10 binden az çalışan düştüğü, bununla birlikte Fransa ve Çek Cumhuriyeti'nde 20 bin, ABD'de 70 bin, Meksika'da 140 bin, Brezilya ve Arjantin'de 25 bin, Çin'de 20 bin civarında olduğu belirtilmektedir. Asya ve Afrika ülkelerinde ise çok yüksek miktarlarda olduğu görülmektedir (Weil, 2008: 351). Bu rakamların 2006 yılına ait rakamlar olduğu, bununla birlikte karşılaştırma yapmak için sınırlı da olsa bir ölçüt olabileceği belirtilmelidir.

Türkiye, son yıllarda iş müfettişi sayısını önemli miktarda arttırmıştır. Buna bağlı olarak iş müfettişi başına düşen çalışan sayısı 2010 yılından sonra 40 binin altına düşmüştür. İş Teftiş Kurulu'nun son olarak 2013 Mart ayında yayınladığı toplam müfettiş sayısı (Teknik ve Sosyal) 1050 iken; 2013 Aralık ayı Hanehalkı İşgücü anketine göre aktif çalışanların sayısı 25.262.000'dir. Buna göre 2013 yılında iş müfettişi başına 24.059 çalışan düşmektedir. Müfettiş sayısı açısından Türkiye önemli bir gelişme göstermekle birlikte, müfettiş sayısının ve buna bağlı olarak teftiş oranlarının yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 2012 yılı istatistiklerine göre en fazla ölümlü iş kazası olan faaliyet kollarında 2012 ve 2013 yılında gerçekleştirilen teftiş sayıları ve oranları Tablo 2'de verilmiştir. 2012 yılında inşaat faaliyetlerinde 256, karayolu ve boru hattı taşımacılığında 73, metal ürünleri imalatında 35, kömür madenciliğinde 20, tekstilde 18 işçi iş kazaları sonucu hayatını kaybetmiştir.

Soma ve Ermenek'te 2014 yılında onlarca işçinin hayatını kaybettiği büyük kazalar meydana gelmiştir. Kömür madenciliği, tarihsel süreç içinde Türkiye'de en fazla ölümlü iş kazası meydana gelen işkollarından biri olmuştur. İnşaat sektöründe ise, 10 işçinin hayatını kaybettiği asansör faciası sonrasında, inşaat sektöründe meydana gelen iş kazaları da günlerce tartışılmıştır. İstatistiklere bakıldığında inşaat sektöründe her gün yaklaşık 24 iş kazası meydana gelirken, her gün 1 işçi kaza sonucu hayatını kaybetmektedir. Kömür madenciliği ve tekstil sektörlerinde de yakın rakamlar söz konusudur. Ölümlü kaza sayısı bakımından yüksek olmamakla birlikte, metal imalatı sektöründe bir günde meydana gelen iş kazası sayısı 32'dir. Kara taşımacılığı sektöründe ise çoğu trafik kazası şeklinde olan çok sayıda ölümlü kaza meydana gelmektedir.

Tablo 2'de yer alan teftiş oranlarına bakıldığında; kömür madenciliği, inşaat ve metal imalatı sektörlerinde işyeri teftiş sayısı ve oranı artmış, incelenen diğer sektörlerde ise azalmıştır. Teftiş edilen toplam çalışan sayısı bakımından ise, inşaat, metal imalatı ve tekstil sektörlerinde azalma olmuştur. Tekstil sektöründe, hem teftiş edilen işyeri hem de çalışan sayısı önemli miktarda azalmıştır. Kara taşımacılığı sektöründe ise hem işyeri ve hem de teftiş edilen çalışan sayısına göre iş teftişi oranı çok düşük düzeyde kalmaktadır. Teftişlerde bu sektöre yeterli önemin verilmediği anlaşılmaktadır. Tekstil ve kara taşımacılığı sektörleri ölümlü ve yaralanmalı kaza sayısı bakımından ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye'de 2012 yılında SGK tarafından yayınlanan 99 faaliyet kolunda meydana gelen tüm iş kazalarının % 48'i, ölümlü iş kazalarının ise % 54'ü bu 5 faaliyet kolunda

meydana gelmiştir. Teftişlerde bu sektörlerle yoğunlaşılması, bu sektörlerde teftiş oranlarının artırılması iş kazalarının azaltılmasında etkili ve önemli olabilir.

Tablo 2. 2012 Yılında En Çok Ölümlü İş Kazası Olan 5 Faaliyet Kolunda Gerçekleşen İş Sağlığı ve Güvenliği Teftiş Sayıları ve Oranları

Faaliyet Kolları	Yıllar	2012	2013
Kömür ve Linyit Çıkartılması	İşyeri Sayısı	756	740
	Teftiş Sayısı***	747	1133
	İşyeri Sayısına Göre Teftiş Oranı	%98	%100
	Faaliyet Kolundaki Sigortalı Sayısı	50.949	48.706
	Teftiş Edilen Sigortalı Sayısı***	116.465	148.633
	Sigortalı Sayısına Göre Teftiş Oranı	%100	%100
	İş Kazası Sayısı	8828	*****
	Teftişle İncelenen Ölümlü İş Kazası Oranı	%75	-
İnşaat*	İşyeri Sayısı	185.933	181.915
	Teftiş Sayısı	1070	1523
	İşyeri Sayısına Göre Teftiş Oranı	%0,57	%0,83
	Faaliyet Kolundaki Sigortalı Sayısı	1.789.487	1.849.942
	Teftiş Edilen Sigortalı Sayısı	92.843	82.484
	Sigortalı Sayısına Göre Teftiş Oranı	%5,2	%4,5
	İş Kazası Sayısı	9108	*****
	Teftişle İncelenen Ölümlü İş Kazası Oranı	%27	-
Metal İmalatı**	İşyeri Sayısı	40.101	41.266
	Teftiş Sayısı	3540	2249
	İşyeri Sayısına Göre Teftiş Oranı	%0,88	%5,45
	Faaliyet Kolundaki Sigortalı Sayısı	522.636	535.918
	Teftiş Edilen Sigortalı Sayısı	296.368	252.955
	Sigortalı Sayısına Göre Teftiş Oranı	%56,7	%47,2
	İş Kazası Sayısı	11735	*****
	Teftişle İncelenen Ölümlü İş Kazası Oranı	%77,14	-
Kara Taşımacılığı	İşyeri Sayısı	120.073	125.293
	Teftiş Sayısı	76	70
	İşyeri Sayısına Göre Teftiş Oranı	%0,06	%0,05
	Faaliyet Kolundaki Sigortalı Sayısı	611.112	634.354
	Teftiş Edilen Sigortalı Sayısı	6081	14.468
	Sigortalı Sayısına Göre Teftiş Oranı	%1	%2,28
	İş Kazası Sayısı	2473	*****
	Teftişle İncelenen Ölümlü İş Kazası Oranı	%2,7	-
Tekstil Ürünleri İmalatı	İşyeri Sayısı	17.313	18.434
	Teftiş Sayısı****	1367	962
	İşyeri Sayısına Göre Teftiş Oranı	%7,9	%5,2
	Faaliyet Kolundaki Sigortalı Sayısı	430.213	441.357
	Teftiş Edilen Sigortalı Sayısı	237.713	127.623
	Sigortalı Sayısına Göre Teftiş Oranı	%55,2	%28,8
	İş Kazası Sayısı	3987	*****
	Teftişle İncelenen Ölümlü İş Kazası Oranı	%61,1	-

*Bina İnşaatı, Bina Dışı Yapıların İnşaatı ve Özel İnşaat Faaliyet kolları toplamıdır

**Metal Ürünleri ve Ana Metal Sanayi faaliyet kolları toplamıdır

***Tüm Madencilik Faaliyetleri için yayınlanan teftiş sayısıdır

****Dokuma, Hazır Giyim ve Deri faaliyet kolları için toplam teftiş sayısıdır

*****2013 yılı iş kazaları istatistikleri henüz yayınlanmamıştır

İnşaat sektöründe ise, her ne kadar 2013 yılında 2012 yılına göre teftiş işyeri teftiş oranı oranında bir miktar artış görülse de, teftiş edilebilen işyerlerinin toplamı % 1'e dahi ulaşamamaktadır. Teftiş edilebilen çalışan sayısı bakımından da azalma olmuştur. İnşaat işleri, üretim süreçleri itibarıyla

TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ TEFTİŞLERİNİN İSTATİSTİKSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ-FATİH YILMAZ

yüksek kaza riskleri içermektedir. Değişken koşullarda, yer altında ve üstünde, çeşitli kimyasal madde ve iş ekipmanlarının kullanıldığı, çoğunlukla eğitimsiz işçilerin çalıştığı bir sektördür. Proje bazlı çalışıldığından zamana karşı yarışılmakta, hızlı ve dikkatsiz çalışma yapılmaktadır. Bu koşullar, inşaat sektörünü diğer sektörlere göre daha duyarlı hale getirmektedir ki, Bakanlıkça yapılacak denetimlerin önemi daha da artmaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumu istatistikleri incelendiğinde, Türk inşaat sektöründe iş kazası rakamlarının ürkütücü boyutlarda olduğu görülmektedir. Sektörde her yıl 6 ila 9 bin arası iş kazası meydana gelmekte, bu kazalar sonucu ortalama 400 işçi hayatını kaybetmekte ve 400 işçi sakat kalmaktadır. Ülke genelinde iş kazaları sonucu ölümlerin % 34'ü inşaat sektöründe gerçekleşmektedir. Sektördeki iş kazası ve ölümlerin son yıllarda artmakta olduğu da gözlenmektedir. Yapılan araştırmalar, inşaat sektöründe yaşanan iş kazalarının, hem ülke hem de inşaat işletmeleri açısından büyük maddi kayıplara neden olduğunu göstermektedir (Ofluoğlu & Dogru, 2011: 185-187; Arıoğlu, 2002: 2; Müngen, 2011: 33-34; Ercan, 2010: 49-51).

Tablo 2 incelendiğinde, kömür madenciliği sektöründeki işyerlerinin tümünün teftiş edildiği görülmektedir. Ayrıca, teftiş edilen işçi sayısı, sektördeki sigortalı çalışan sayılarına göre 2012'de iki kat, 2013'te üç kat fazladır. Bu sonuç, bu sektördeki işletmelerin büyük bir kısmının yılda 2 veya 3 kez denetlendiği anlamına gelmektedir. Kömür madenciliği sektöründe 2013 yılında yapılan denetim sayısı 2012'ye göre % 50, denetlenen işçi sayısı da % 28 artmıştır. Artan denetim oranına rağmen, kömür madenciliği sektöründe iş kazalarının artmakta olduğu gerçeği karşısında, madencilik sektöründe güvenli çalışma açısından risk oluşturan önemli yapısal sorunların bulunduğunu, teknolojik açıdan yetersiz, güvenlik önlemleri alınmamış madenlerde üretimi arttırmak için çok sayıda işçi çalıştırıldığını, bu durumun da kazaların önünü açtığını gözardı etmemek gerekmektedir. Belirtilmesi gereken bir başka önemli konu da, kaçak üretim yapan, denetim dışı kömür ocaklarının bulunduğu, bu ocaklarda bir kısmı kayıtlara dahi geçmeyen çok sayıda iş kazasının meydana geldiği gerçeğidir.

Kömür madenciliği, üretim süreçleri, emek yoğun özelliği, yer altında yapılması gibi olumsuz koşullar nedeniyle dünyanın her yerinde yüksek kaza ve hastalık riskleri içermekte olup, madenlerde iş kazası oranları diğer sektörlere göre 5-6 kat fazladır. Madencilik işlerindeki riskler birçok çalışmada ortaya konmuş, yaşanan acı deneyimler sonrasında yapılan düzenlemelerle birçok ülkede bu kazalar önlenilebilir hale gelmiştir. Buna en güzel örnekler de, yakın zamana kadar yüksek kaza ve ölüm oranlarına sahip ABD ve Çin'dir. Kömür madenciliği sektöründe risklerin tespit edilmesi, yasal düzenlemeler, eylem planları, etkili denetim ve riskli ocakların kapatılması ile son yıllarda kaza ve ölüm oranlarını büyük oranda azaltmışlardır (Bennett and Passmore, 1984; Reardon, 1993; Toscano and Windau, 1993; Groves et al., 2007; Boden, 1985; Fotta and Mallett, 1997; Arslanhan and Cünedioğlu, 2010; China Labour Bulletin, 2008).

Türkiye'de mevcut yetersiz şartlar altında madenler kapasitelerinin üzerinde üretim yapmaya zorlanmakta, maden havzaları yeterli tecrübe ve birikime sahip olmayan işletmelere kiralanmaktadır. Havzaları kiralayan işletmeler, havza içinde mevcut ocaklarda veya yeni ocaklar açarken iş güvenliği kurallarını önemsememekte, kuralsız taşeron uygulamalarıyla birlikte hızlı çalışma temposu ve

dikkatsizlik büyük kazalara zemin hazırlamaktadır (Güyagüler, 2002: 29-31; Harmancı vd, 2003; Maden Mühendisleri Odası, 2010; Tuncer, 1998).

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun istatistikleri de bu durumu doğrular niteliktedir. Kömür madenciliği sektöründe 2000-2012 yılları arasında özel sektör çalışanlarının oranı büyük bir artış göstererek % 31'den % 75'e yükselmiş; öte yandan, aynı dönemde sektördeki iş kazası oranının % 3, standardize edilmiş iş kazası oranının ise 2,5 kat arttığı gözlenmiştir.* Sektörde Soma felaketinin yaklaşmakta olduğunun işaretleri son yıllarda kendisini açıkça belli etmiştir. Bu durumu iş teftiş oranlarının artmasından da anlamak mümkündür. Sektördeki işletmeleri ve çalışanları aşırı zorlayan bu sistem karşısında, genel olarak iş kazalarının artması ve zaman zaman büyük felaketlerin yaşanması kaçınılmaz hale gelmiştir. Öte yandan, madencilik sektöründeki işletmeler defalarca denetlenmesine rağmen, iş kazalarının artıyor ve büyük faciaların yaşanıyor olması, iş teftişlerinin nitelik ve yeterliliğinin de tartışılması gereğini ortaya koymaktadır.

İş teftişlerinde son yıllarda programlı (genel) teftişlere ağırlık verilmektedir. Yapılan teftiş sayısı azalırken, teftiş edilen çalışan sayısı arttırılmaktadır. Örneğin; 2007 yılında İş Teftiş Kurulu'nca yayınlanan İş Teftiş Raporu'na göre, 2007 yılında yapılan 27.500 teftişin % 57'si inceleme teftişi iken, inceleme teftişlerinin oranı 2012 yılında % 40'a, 2013 yılında ise % 36'ya kadar düşmüştür (İş Teftiş Kurulu, 2007; Çalışma ve Sosyal Güvenlik bakanlığı, 2013). İş kazası sonrasında yapılan teftişler ise inceleme teftişleri kapsamındadır. Program dışı inceleme teftişlerinin kapsamına işletme belgesi, şikayet ve iş kazası sonrası teftişler girmektedir. İş kazası sonrasında yapılan teftişlerin oranı 2012 ve 2013 yıllarında % 1'e yaklaşmamıştır.

İş teftişlerinin öncelikli amacı şüphesiz kazayı oluşmadan önce önlemek olmalıdır. Bununla birlikte, iş kazası sonrasında yapılacak teftişlerin sayısının arttırılması başka kazaların oluşmasını da önleyebilir. Ayrıca, yüksek düzeyde bilgi ve deneyime sahip müfettişlerce tutulacak raporlar doğrultusunda iş kazalarının nedenleri hakkında daha somut ve kesin bilgiler elde edilebilir. İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile bu konuda önemli yasal zorunluluklar getirilmesine rağmen, ülkemizde kaza istatistikleri ve kaza nedenlerini ortaya çıkaran kaza analizleri halen sorunlu alanlardan biridir. Özellikle riskli sektörlerde kaza sonrası inceleme teftiş oranlarının arttırılması ve ülke genelinde ölümlü iş kazalarının tümünün iş teftiş kurullarınca incelenmesi önem taşımaktadır.

---

*Standardize edilmiş iş kazası oranı; ilgili sektörde bir yılda çalışan sigortalı sayısı ve meydana gelen iş kazası sayısına göre hesaplanan sıklık hızının, ülke için o yıl beklenen iş kazası sıklık hızına göre artış oranını ifade etmektedir.

TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ TEFTİŞLERİNİN İSTATİSTİKSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ-FATİH YILMAZ

Tablo 3. 2012 Yılında Teftiş Grup Başkanlıkları Bazında Müfettiş, Gerçekleşen Teftiş Sayıları ve Oranları*

Grup Başkanlığı	Müfettiş Sayısı	Bölgedeki İşyeri Sayısı	Bölgedeki Teftiş Sayısı	Teftiş Oranı	Müfettiş Başına Teftiş Sayısı
Adana	25	140.861	928	% 0,65	37,12
Ankara**	203	348.068	4.759	% 1,37	23,44
Antalya	6	71.315	172	% 0,24	28,6
Bursa	48	99.385	907	% 0,91	18,89
Erzurum	3	28.176	105	% 0,37	35
İstanbul	94	489.363	1.895	% 0,39	20,15
İzmir	72	214.392	1.874	% 0,87	26,02
Malatya	6	47.113	192	% 0,41	32
Samsun	6	81.034	408	% 0,5	68
Zonguldak	5	18.299	293	% 1,6	58,6

*2013 yılında Antalya, Erzurum, Malatya ve Zonguldak Grup Başkanlıkları kapatılmıştır. Müfettişlerin bölge dağılımı henüz Teftiş Kurulu'nca yayınlanmamıştır. Bu nedenle sadece 2012 yılı rakamları dahil edilmiştir.

**Teftiş Kurulunda görevli müfettişler hariç tutulmuştur

Tablo 3'te 2012 yılında teftiş grup başkanlıkları bazında teftiş sayıları ve oranları verilmektedir. Tablo incelendiğinde, metropol bölgelerde teftiş sayısı fazla fakat teftiş oranları düşük kalırken, uzak bölgelerde teftiş sayıları az fakat teftiş oranları yüksektir. Teftiş edilebilen işyeri oranı bakımından en iyi performansı sırasıyla Zonguldak ve Ankara grup başkanlığı göstermiştir. Teftiş oranları en düşük başkanlıklar Bursa (%18), İstanbul (%20) ve Ankara'da (%23) iken, en yüksek Samsun (% 68), Zonguldak (%58) ve Erzurum'dadır (%35). Metropol alanlarında teftiş edilecek çok sayıda işyeri bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu başkanlıklarda görevli müfettiş sayısı da hayli fazladır. Müfettiş sayısı çok kısıtlı olmasına rağmen Samsun ve Zonguldak başkanlıklarının performansı yüksektir.

2013 yılında kapatılan Antalya, Malatya, Samsun ve Zonguldak grup başkanlıklarındaki teftiş oranları ile bu grupların devredildiği diğer metropol grup başkanlıklarının teftiş oranları arasındaki fark çok yüksektir. Kapatılan grup başkanlıklarının teftiş performansının diğer gruplara göre hayli iyi olduğu belirtilmelidir. Ayrıca, ülkenin doğu kesiminin, Batı'ya göre daha az denetlendiği söylenemez. Bu nedenle grup başkanlıklarının kapatılma kararının isabetli olduğunu söylemek mümkün değildir.

Kapatılan grup başkanlıklarına bağlı iller diğer grup başkanlıklarına bağlanmıştır. Müfettişler artık daha uzak mesafelerden daha fazla zaman harcayarak bu illere teftişe gitmek durumundadır. Bu durumun, bu illerdeki teftiş oranları ve etkinliğini düşürme olasılığı vardır. Ayrıca seyahat ve konaklama giderleri nedeniyle devlete ek maliyetlere de neden olunabilir ve teftiş süreleri azalabilir.

DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Türkiye, onaylamış olduğu ILO sözleşmeleri ve Avrupa Birliği'nin ilgili direktiflerine uyum gereği, iş sağlığı ve güvenliği alanında önemli düzenleme ve yenilikler yapmıştır. Konuyla ilgili mevzuat bütünüyle değişmiş, ayrı ve müstakil bir yasa çıkarılmış, yaptırımlar ağırlaştırılmıştır. Bununla birlikte, yapılan düzenlemeler kağıt üstünde kalmıştır. Çalışmalardan beklenen faydalar henüz elde edilememiş, genel olarak iş kazalarında azalma olmadığı gibi, maden ve inşaat gibi riskli sektörlerde büyük ve ölümcül iş kazaları artarak sürmüştür.

Yeni iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının ön plana aldığı konular işyeri düzeyinde “risk değerlendirmelerinin” yapılması ve “önleyici hizmetlerin” organizasyonudur. Yani, riskleri işyeri düzeyinde hatta iş noktasında tespit etmek ve tehlikeleri kaynağında önlemektir. Bununla birlikte, yeni anlayış ve sistemin ülke genelinde yerleşebilmesi için zamana, kararlılığa ve daha fazla denetime ihtiyaç vardır. Türkiye’de, başta işverenler olmak üzere, sosyal taraflarda güvenli çalışma kültürü henüz yerleşmiş değildir.

İş sağlığı ve güvenliği disiplinlerarası ve sistematik bir yaklaşım gerektirir. Alınması gereken her türlü tedbir taviz vermeden uygulanmalıdır. Türkiye gibi iş güvenliği kültürü yeterli olmayan ülkelerde, yeterli denetim yapılmadığında iş güvenliği kurallarına kısa vadede uyum sağlanamadığı yaşanan deneyimlerle sabittir. Bu nedenle, yapılan çalışmaların etkisini göstermemesi bir ölçüde normal kabul edilmeli; ancak, iş teftişlerinin etkisi ve önemi gözardı edilmemelidir.

Yaptığımız küçük istatistiksel çalışmanın sonuçlarından, Türkiye’de iş teftiş sayı ve oranlarının, değişik sektörler ve coğrafi dağılım açısından da yeterli olmadığı görülmektedir. Ülke genelinde işyeri sayısına göre iş teftiş oranı % 0,55’tir. Bu oran bir önceki yıla göre yaklaşık % 20 azalmıştır. Teftiş kapsamına alınabilen çalışan sayısı da 2012 yılında % 8,9 iken 2013 yılında % 6,74’ e gerilemiştir. Yapılan teftişlerin içeriği, niteliği ve teftişle ilgili mevzuatın yeterliliği de ayrıca tartışmaya açık ve incelenmesi gereken bir konudur.

Türkiye’de ölümlü ve yaralanmalı iş kazalarının yaklaşık yarısı kömür madenciliği, inşaat, metal imalatı, kara taşımacılığı ve tekstil işkollarında meydana gelmektedir. Bu sektörlerde teftiş oranlarının artırılması gerektiği anlaşılmaktadır. Özellikle madencilik ve inşaat sektörlerinde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin denetimler işletmelerin ruhsatlandırma ve ihale süreçlerinde başlamalıdır. Denetimlerde sağlık ve güvenliğe ilişkin standartlardan taviz verilmemeli, mevzuatta yer alan gereklilikler sağlanmadan çalışma izni verilmemelidir. Ruhsatlandırma ve ihale süreçlerinde yükümlülük getirilmesi iş teftişinin bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Bu konularda yeni yasal düzenlemeler getirilmiş olsa da, denetim yeterli olmadığında bunların da kağıt üstünde kalacağına şüphe yoktur. Çalışan sağlığı ve güvenliği ile ilgili sorunlar öncelikle yönetim düzeyinde ele alınmalıdır. Tedbir ve gerekliliklerin sağlanması öncelikle devletin ve işverenlerin sorumluluğudur.

TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ TEFTİŞLERİNİN İSTATİSTİKSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ-FATİH YILMAZ

Türkiye'de işyeri ve çalışan sayılarında yaşanan artışlar karşısında, müfettiş sayısının artırılması da yeterli olmamaktadır. Kaynakların ve zamanın daha verimli kullanılması açısından, teftişlerde ağırlık verilmesi gereken sektör ve işletmelerin belirlenmesi, işletmenin türü ve büyüklüğüne göre farklı teftiş planlamalarının yapılması, yani, doğru hedeflerin belirlenmesi gerekmektedir.

Türkiye'de işyerlerinin % 99'u elliden az işçi çalıştıran küçük işyerlerinden oluşmakta ve istatistiklere göre iş kazalarının her yıl yaklaşık % 60-70'i bu işyerlerinde meydana gelmektedir. Buna karşın, 50'den az işçi çalıştıran küçük işletmeler uzun yıllar önleyici sağlık-güvenlik hizmetlerinin kapsamı dışında bırakılmıştır. Her ne kadar, 6331 sayılı İSG Kanunu ve ilgili yönetmeliklerden sonra tehlike sınıfına göre bu işyerlerine de kısmi süreli zorunluluk getirildiyse de, sunulan hizmetlerin süre ve kalite olarak yeterli olduğunu söylemek olanaksızdır. Birçok küçük işyerinde iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi görevlendirmeden ibaret görülen bu hizmetler, uzmanlık sözleşmelerinin yapılması, risk değerlendirme raporlarının, acil eylem planlarının alelacele hazırlanması ve eğitim katılım belgelerinin dosyalanması şeklinde gerçekleşmektedir. Birçok işyerinde bu işler fiilen yapılmamakta yasak savmak olarak görülmektedir. Devletin tamamıyla yerine getiremediği denetim görevine yardımcı nitelikte düşünülen bu önleyici hizmetler, ne yazık ki evrak ticaretinden ibaret bir piyasa haline gelmiş durumdadır.

Türkiye'de, son on yılda istihdam, sigortalı çalışan ve işyeri sayısı bakımından önemli miktarda artış meydana gelmiştir. İstihdam ve çalışan sayısına oranlandığında, kaza oranları azalıyor gibi görünse de, iş kazalarının ve kaza sonucu ölümlerin sayısal olarak aynı kalması kabul edilebilir bir durum olmamalıdır. Batılı ülkelerde iş güvenliği felsefesi "sıfır kaza" yaklaşımına dayanmaktadır. Eğer önleyici sistem doğru kurulur ve uygulanırsa, yaptırımlar uygulanırsa, istihdam ne kadar artarsa artsın kazalar azalacaktır. Bu noktada iş teftişlerinin yeterliliği mutlaka araştırılmalıdır.

Artan istihdam ve işyeri sayısı karşısında, iş müfettişlerinin sayısı yeterli olmamaktadır. Son olarak Mart 2013'te İş Teftiş Kurulu'nun internet sayfasında güncellenen teknik iş müfettişlerinin sayısına bakıldığında, 590 teknik müfettişinin bulunduğu; yine 2013 rakamlarına göre 1.611.292 işyeri ve 12.484.113 sigortalı çalışanın bulunduğu göz önüne alınırsa, müfettiş başına denetlenecek 2731 işyeri ve 21.159 çalışan düşmektedir. Bu rakamların, 2013 yılında SGK kayıtlarında görünen sadece 4/a kapsamındaki sigortalı sayısına göre hesaplandığını ayrıca belirtmek gerekir. Kamu çalışanları ile kendi başına çalışanlar da dahil edildiğinde rakamların yaklaşık 2 kat artacağı göz önüne alınmalıdır. Sonuç olarak; konuya sadece sayısal açıdan yaklaşılsa bile, iş teftiş oranlarını ve etkinliğini arttırmak kolay görünmemektedir.

İş kazalarının en azından bir miktar azaltılabilmesi için kısa vadede yapılabilecek önemli işlerden biri riskli sektörler üzerine yoğunlaşmaktır. Ölümlü, kalıcı sakatlık ve toplam kaza sayısı bakımından üst sıralarda bulunan faaliyet kolları için ayrı eylem planları yapılmalı ve tavizsiz uygulanmalıdır. Türk teftiş sistemi, inceleme teftişlerinin oranını azaltarak kontrol teftişlerine ağırlık vermiştir. Nitekim, 2007 yılından bu yana inceleme teftişlerinin oranı yarı yarıya azalmıştır. Bu strateji ile teftişlerde önleyiciliği ön plana çıkarmak ve daha çok işyeri yerine daha çok çalışana ulaşmak amaçlanmaktadır. Buna rağmen, iş kazalarının en yoğun olduğu inşaat ve metal imalatı sektörlerinde teftiş kapsamına girebilen çalışanların oranı azalmaktadır.

Maden işyerlerinin neredeyse tümü mevcut müfettiş kadrosu dahilinde teftiş edilebilmektedir. Bununla birlikte, inşaat ve metal ürünleri sektörlerinde teftiş oranları düşüktür. İş teftiş kurulunda müfettiş yardımcısı istihdamında değişik sektörlerdeki işyeri ve çalışan sayıları ile uzmanlık alanları da dikkate alınmalıdır. Kimya ve maden mühendisleri yerine inşaat, makine ve metalürji mühendislerinin istihdamı tercih edilmelidir. Buna rağmen, geçen yıl işe alınan 75 teknik iş müfettişinin 50'si maden mühendisi olmuştur. İş müfettişlerinin teftiş süreçleri, teknik analiz, hukuksal yorum gibi konularda işyerlerinde onlarca farklı üretim yöntemi ve binlerce değişik iş organizasyonu karşısında yetersiz kalabildikleri bilinmektedir. Buna karşın, iş müfettişlerinin, yurdun dört bir yanına dağılmış işyerlerinde, farklı coğrafik koşullarda, uzun saatler ve zorlu çalışma koşulları altında çalıştığı da bilinmektedir. İş müfettişlerinin çalışma şartlarını ve özlük haklarını iyileştirici düzenlemeler yapılması, daha sık düzenlenecek seminerlerle desteklenmesi, motive edilmesi de teftiş süreçlerindeki etkinliği arttırabilir.

KAYNAKLAR

- Akbulut, A. Ş. (2007). İş Hukukunda İdari Para Cezaları. Ankara.
- Akın, L. (2013). İş Sağlığı Güvenliği ve Alt İşverenlik, Ankara.
- Aktay, N. (2013). Çalışma Yaşamının Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Tarafından Denetimi. Nuray GÖKCEK KARACA, Fatma KOCABAŞ (Ed.), Çalışma Yaşamının Denetimi, Eskişehir, 102-131.
- Arioglu E. (2002). To reduce accidents should be increasing the overall efficiency of the sector. Journal of Soil Employers, (54): 1-4.,
- Arslanhan, S. & Cünedioğlu, H.E. (2010). Evaluation of Mining Accidents and Results. TEPAV Report.
- Aydın, U. (2014). İş sağlığı ve güvenliği mevzuatına aykırılık sebebiyle uygulanan idari para cezalarına ilişkin sorunlar. Çalışma ve Toplum, 4, 11-32.
- Bennett, D.J. & Passmore, L.D. (1984). Correlates of coal mine accidents and injuries: a literature review. Accident Analysis and Prevention, 16 (1), 37-45.
- Boden, L.I. (1985). Government regulation of occupational safety: underground coal mine accidents 1973-75. American Journal of Public Health, 75 (5), 497-501.
- Chamber of Minning Engineers. (2010). Mining occupational accidents report. (in Turkish).
- China Labour Bulletin. (2008). Bone and Blood the Price of Coal in China, CLB Research Report No.6.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2012). Çalışma Hayatı İstatistikleri.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2013). Çalışma Hayatı İstatistikleri.
- Ercan, A. (2010). Evaluation of the health and safety of workers in the construction sector in Turkey. Journal of Polytechnic, vol.13, no.1, pp.49-51,
- Fotta, B.A. & Mallett, L.G. (1997). Effects of mining height on injury rates in U.S. under- ground nonlongwall bituminous coal mines. NIOSH Information Circular Report 9447. NIOSH, Pittsburgh, PA.
- Groves, W.A., Kecojevic, V.J. & Komljenovic, D. (2007). Analysis of fatalities and injuries involving mining equipment. Journal of Safety Research, 38 (4), 461-470.
- Güyağüler, T. (2002). Prevention of firedamp explosions that occurred in Turkey: proposals and measures. In: Proceedings of the 13th Turkish Coal Congress. Chamber of Mining Engineers. May 29-31, Zonguldak, Turkey. (in Turkish).
- Harmancı, M., Öktem, H. & Gülcan, U. (2003). Redevance applications in the Authority of Coal Enterprises and Coal Institution in Turkey. Eti Holding Company. YDK January.

- ILO. 2006. Strategies and practice for labour inspection. Document GB.297/ESP/3. Governing Body, 297th Session. Geneva.
- İş Teftiş Kurulu Başkanlığı. (2007). İş Teftişi Genel Raporu.
- İş Teftiş Kurulu Başkanlığı. İş Teftiş Kurulu Başkanlığı Müfettiş ve Personel Sayıları. İnternet Adresi: <http://csgb.gov.tr/csgbPortal/itkb.portal?page=hakkimizda&id=1.3> Erişim Tarihi: 05.01.2015.
- İş Teftiş Kurulu. (2012). İş Müfettişi Nedir? İş Müfettişi Kimdir? Yayın No: 57. Ankara.
- Müngen, U. (2011). İnşaat sektöründe başlıca iş kazası tipleri. TMH, Chamber of Civil Engineers, 469(5), 33-39.
- Ofluoğlu, G., & Doğru T. (2011). Türkiye’de inşaat işkolu’ndaki iş kazalarının ekonomik boyutları. Kamu-İş Dergisi, 11 (4), 183-218.
- Reardon, J. (1993). Injuries and illnesses among bituminous and lignite coal miners. Monthly Labor Review, 116, 49–55.
- Rivara, F.P. & Thompson DC. Prevention of falls in the construction industry: evidence for program effectiveness. American Journal of Preventive Medicine. 2000; 18 (4): 23–26.
- Salminen S. (1995). Serious occupational accidents in the construction industry. Construction Management and Economics, 13 (4): 299-306.
- Sosyal Güvenlik Kurumu. (2012). İstatistik Yıllığı
- Süzek, S. (1985). İş Güvenliği Hukuku. Ankara.
- Toscano, G. & Windau, J. (1993). Fatal work injuries: results from the 1992 national census. Monthly Labor Review, 116, 3–8.
- Tuncer, K. (1998). From history to the present situation of the labour in Zongudak, Göçebe Yayınları, İstanbul. (in Turkish)
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). İş Kazası ve İşe Bağlı Sağlık Sorunları Araştırma Sonuçları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. Hanehalkı İşgücü Anketi Aralık 2013.
- Weil, D. (2008). A strategic approach to labour inspection. International Labour Review, 147 (4), 349-375.